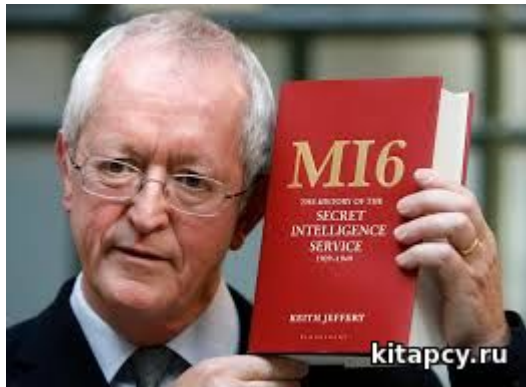

Prowokasiýalardan ägä boluň

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika

написано kitapcy | 25 январа, 2025

Prowokasiýalardan ägä boluň PROWOKASIÝALARDAN ÄGÄ BOLUŇ

Kit Jon Jeffri (1952-2016)...

Angliýaly irland taryhçysy.

Kontrrazwedka taryhy boýunça ezberleşdi.

Iňlis kontrrazwedka gullugy MI6-nyň döredilmeginiň ýüzünji ýylynda 1909-1949-njy ýyllar aralygy öz içine alýan kitap ýazdy. MI6-nyň başlygy Jon Skarlettiň özi ýazyja ähli gizlin materiallary açyp berdi.

«MI6-nyň gizlin taryhy» («Secret History of MI6») atly 810 sahypalyk kitapda iňlis jansyzlarynyň Stambulda nämeleri edendigi barada-da maglumatlar bar. Mysal üçin:

Ikinji jahan urşunda nasistleriň gizlin kontrrazwedka gullugy Abweriň Stambulda nähili çökerilişiniň maglumaty ýaly...

Döredilene ýaňy on ýyl bolan wagty MI6 üçin Türkiýäniň garaşsyzlyk ugrundaky göreşi ünsden düşürilmesiz meseledi.

Munuň iki sebäbi bardy:

Birinjisi, Mustapa Kemalyň liderligindäki azat-ediş hereketi Hindistan ýaly iňlis koloniýalaryna täsirini ýetirip bijekdi.

Ikinjisi, Mustapa Kemal ikinji bolşewistik rewolýusiýasyny amala aşyryp, Sowet Soýuzynyň şemalyny Günbatarda güýçlendirip biljekdi.

MI6 munuň önüni dolamak üçin Stambula iň ökde işgärlerini ugratdy.

Meselem, Uilfred Danderdeýl Azat-edijilik urşy ýyllarynda Türkiýede bolup, her dürli kontrrazwedka operasiýalaryň içinde boldy. 30-njy ýyllarda gullugyň Pariždäki şahamçasyna başlyklyk etdi. Iňlisleriň nasist okkupasiýasy astyndaky

fransuz we polýak kontrrazwedka gulluklarynyň aragatnaşygyny ýola goýdy. MI6 gullugynyň birinji belgili legendaryna öwrüldi...

Meselem, Harold Gibson Ikinji jahan urşy gidip durka-da Stambul stansiýasynyň başyna geçdi.

Stambulda bulardan başga-da jansyz ýeterlikdi, Ýan Fleming hem şolaryň biri...

• ŞERTLI ADY – 17 F

Ýan Lankaster Fleming (1908-1964)...

Baý iňlis maşgalasynyň – bankiriň ogludy.

Kakasy Walentaýn Fleming Konserwatiw parlamentiň agzasydy. Birinji jahan urşunda nemes artilleriýasynyň atan topundan Fransiýada wepat boldy. Egindeşi Uinston Çerçhill onuň yzyndan tolgundyryjy kitap ýazdy. (Iňlis parlamenti Birinji jahan urşunda 22 halk deputatyny ýitirdi.)

Birinji jahan urşy döwründe Çanakkale urşunda tapylan, ýurdumyzyň okkupirlenen döwründe Izmir aýlagyndaky iňlis flotiliýasyna serkerdelik eden, araplary biziň garşymyza küşgüren admiral Jon Genri Godfri Korollygyň flotiliýasynyň kontrrazwedka gullugynyň direktory bolup işlände, ýanyna Ian Fleming'i aldy. Onuň şertli ady "17F"-di.

Beýleki kontrrazwedka gulluklary bilen habar alşyp-berişme boýunça jogapkär ofiserleriň biridi. Şeýle-de:

ABŞ-nyň prezidenti Ruzweltiň ýörite wekili polkownik "Wild Bill" Donovan we (ady soňra CIA bolan) Strategik hyzmatlar ofisi bilen işleşdi. Ýamaýkadaky Anglo-amerikan kontrrazwedka gullugynyň ýygnaşygyna gatnaşdy we ş.m.

Ikinji jahan urşundan ýeňiş bilen çykanlaryň arasynda bolsa-da, iňlisler koloniýalary dolandyrmakda kynçylyk çekip başlady.

Bularyň biri-de Kiprdi...

50-nji ýyllaryň başynda Türkiýäniň Gresiýa bilen ýakyn gatnaşyklary bardy. 1952-nji ýylda grek patyşasy Pawel I Türkiýä geldi. Yzyndan prezident Jelal Baýar hem sapara gitdi.

Komotinede (Gümüljinede) Jelal Baýar adyndaky liseý açyldy. Balkan paktynyň emele getirilmegi 1952-nji ýylda iki ýurduň arasyndaky harby hyzmatdaşlygy güýçlendirdi.

Şol ikiarada Gresiýa BMG-na ýüz tutup, Kipriň öz geljegini özüniň kesgitlemäge bolan hukugynyň berilmegini talap etdi. Muňa iňlisler garşy çykdy.

Ine, edil şol günlerde türk-grek gatnaşyklary birdenkä bozuldy:

Kiprde faşistler EOKA toparyny gurup, urup-ýençme hereketlerine başlady.

Türkiýede «Kipr türkdür» jemgyýeti guruldy. Birdenkä 1953-nji ýylda Stambuluň eýelenen günü bellenilip başlandy.

«Selanikde Atatürküň öýi bombalandy” ýalany Stanbulda birgiden haý-haýly wakalara sebäp boldy.

Galanyny özüňiz bilýäňiz...

• SÜRÜJİ JANSYZ BOLUP ÇYKDY

1955-nji ýylyň 6-7-nji sentýabr wakalarynyň jogapkäri hökmünde Türkiýede biragyzdan diýen ýaly ses çykdy: warwar türkler!

Örän gynançly wakalar bolup geçdi. Muňa söz ýok. Gadym dostlarymyz rumlar Türkiýäni taşlap gitmäge mejbur boldular.

Ýöne ýekeje gezegem Kiprden doly çykasy gelmeýän iňlisleriň bolan wakalarda oýnan rolunyň üstünde durulmady. Ýogsam bolmasa, EOKA-nyň lideri polkownik Georgios Griwasyň sürüjisi Pashalis Papadopulosa çenli iňliz jansyzydy! Eýse Türkiýedäki «Trabzonly balykçy Darko Kerim” ýaly jansyzlary kimlerdi?

Iňlisleriň maksady bellidi:

Türkiýede, Gresiýada, Kiprde ýüze çykan wakalardan peýdalanyň, «Men bolmasam, bu iki ýurt biri-biriniň bokurdagyny çeynär, Sowet Soýuzy bu iki ýurdy-da, Kipri-de ele geçirer» diýip, Günbatary gorkuzmady. Edeni ugruna boldy-da, ABŞ-nyň öz ýanyna çekdi.

Olaryň pikiriçe iň amatly çykalga – adada status-kwonyň dowam etmegidi...

Sözümi jemläň bolsam:

Ýan Fleming (tanalýan ady Jeýms Bond) 6-7-nji sentýabr gijesi nirededi, bilýäňizmi: Beýogly Istiklal köçesinde!

Bu fakt orta çykan badyna, ol «Stambula Interpolyň ýygnaşygyna gatnaşmak üçin» gelendigini aýtdy. Ol ýygnaşyga

Angliýanyň Deňizaňyrsy kontrrazwedka gullugynyň adyndan gatnaşypdy. «Deňizaňyrsy» kontrrazwedka gullugynyň ugrunyň Kipri-de öz içine gurşap alýandygyny ýazmagyma hajat ýok hasaplaýaryn.

Fleming ýygnaşyga gatnaşmady. «15 minut oturdym, ýadadym-da, namazlyk almak üçin daşary çykanymda hadysalar bolup geçdi!» diýdi.

6-7-nji sentýabr wakalarynyň ertesi gün «Sunday Times» iňlis gazetinde «Stambulda uly tolgunşyk» sözbaşyly habar çykdy. Habarda wakalar änigine-şänigine çenli jikme-jik gürrüň berilýärdi. Gürrüňiň äheňi «žurnalist» Ýan Flemingiňkä meňzäp durdy!

Aýdylyşyna görä, Fleming Stambula Atatürküň Selanikdäki öýüniň bombalanan ýerinden gelipdi.

6-7-nji sentýabr wakalarynyň yzysüre Angliýanyň Daşary işler ministrligi habarlar gullugyna şu görkezmäni berdi:

«Habar beriş serişdelerinde 6-njy sentýabr wakalarynda iňlislere degişli zatlaryň weýran edilendigi we iňlisleriň ýaralanandygy baradaky habarlara aýratyn ýer berilmelidir».

Şu günler Gresiya bilen aramyzda bolup geçýän harçaňlaşmalary şu nukdaýnazardanam yzarlap görüň, prowokasiýalardan ägä boluň...

Unutmaň, iňlisler iň ökde jansyzlaryny Türkiýä ugradýandyr.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 07.09.2022 ý. Publisistika